

Høringsnotat

Lovavdelingen
Snr. 200703007 ES
Juli 2007

FORSLAG OM KRIMINALISERING AV SEX-KJØP

1. INNLEDNING.....	2
2. BAKGRUNN.....	2
3. GJELDENDE RETT	2
4. RETTSTILSTANDEN I ANDRE NORDISKE LAND	3
5. DEPARTEMENTETS GENERELLE VURDERING.....	6
6. UTFORMINGEN AV EN NY STRAFFEBESTEMMELSE.....	7
6.1 Plassering	7
6.2 Gjerningsbeskrivelsen.....	8
6.3 Skyldkravet	10
6.4 Strafferammen.....	10
6.5 Utkast til lovtekst.....	10
7. ANDRE SPØRSMÅL I TILKNYTNING TIL STRAFFEBESTEMMELSEN	10
7.1 Medvirkning og forsøk.....	10
7.2 Forholdet til andre straffebestemmelser (konkurrens).....	11
7.3 Straffeprosessuelle tvangsmidler.....	11
8. KARTLEGGING OG EVALUERING.....	12
9. ANDRE TILTAK FOR Å BEKJEMPE PROSTITUSJON OG MENNESKEHANDEL.....	12
10. UTVIDELSE AV STRAFFEPROSESSLOVEN § 216 B TIL SAKER OM STRAFFELOVEN § 201 A	13
11. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER.....	13

1. INNLEDNING

Justisdepartementet sender på høring et forslag til ny bestemmelse i straffeloven 1902 som rammer kjøp av seksuelle tjenester. Departementet ber om høringsinstansenes syn på utforming av bestemmelsen, se særlig punkt 6 nedenfor.

Det tas sikte på at en tilsvarende bestemmelse vil bli videreført i straffeloven 2005.

Høringsnotatet inneholder også forslag om å gi politiet adgang til kontroll av kommunikasjonsanlegg etter straffeprosessloven § 216 b i saker om overtredelse av straffeloven 1902 § 201 a ("grooming"), se punkt 10 nedenfor.

2. BAKGRUNN

I regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2006-2009) er vurdering av lovgivning som rammer menneskehandel og eventuelle behov for endringer nevnt som tiltak nr. 19.

Regjeringen ønsker å kriminalisere kjøp av seksuelle tjenester (i det følgende også omtalt som sex-kjøp) som ledd i å bekjempe prostitusjon og menneskehandel. Det er regjeringens målsetting at straffebudet vil bidra til å endre holdninger, redusere etterspørselen og dermed markedet for prostitusjon, og være med på å forhindre at kvinner og menn drives til prostitusjon eller utsettes for menneskehandel.

Kriminalisering er bare ett av flere tiltak for å bekjempe menneskehandel og prostitusjon.

For at kriminaliseringen ikke skal føre til en forverret situasjon for dem som av ulike grunner får sin inntekt fra salg av sex, er det viktig at det samtidig med kriminaliseringen settes i verk andre hjelpetiltak, se nedenfor i punkt 9.

3. GJELDENE RETT

Straffeloven 1902 § 203 rammer kjøp av sex av mindreårig. Bestemmelsen som ble vedtatt ved lov 11. august 2000 nr. 76, lyder slik:

"Den som mot vederlag har seksuell omgang eller handling med en person under 18 år, straffes med bøter eller med fengsel inntil 2 år.

Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre aktsom god tro foreligger."

Etter gjeldende rett er det ikke noe straffebud som generelt retter seg mot kjøp av sex fra person over 18 år. I visse tilfeller vil dette likevel kunne rammes av andre straffebestemmelser. For eksempel kan kjøp av sex rammes av voldtektsbestemmelsen hvis personen som kjøper sex er klar over at den andre er tvunget til å selge sex, jf. Rt. 2006 side 1319. Saken gjaldt straffutmålingen for en mann som var dømt for voldtekt

etter straffeloven § 192 første ledd bokstav a fordi han ”forsettlig utnyttet det tvangsregime som kvinnene befant seg i.”

Lagmannsretten hadde funnet det bevist at ”domfelte hadde minst tre samleier med hver av de to kvinnene, og at han var seg bevisst at kvinnene ikke innlot seg med ham frivillig. A hadde en avtale med en av de to hovedmennene om at han kunne ha sex med de to kvinnene etter eget valg. Han var klar over at de to i realiteten ble holdt i fangenskap, og at de var redde og derfor ikke gjorde motstand.”

Etter ordlyden kan kjøp av sex i visse tilfeller også rammes av straffeloven 1902 § 224 annet ledd bokstav b første alternativ som medvirkning til menneskehandel. Forarbeidene tar ikke direkte stilling til dette spørsmålet. Departementet kjenner heller ikke til at bestemmelsen har vært brukt slik i praksis.

Under visse omstendigheter kan også straffeloven 1902 § 193 om misbruk av avhengighetsforhold anvendes ved kjøp av seksuelle tjenester, for eksempel der det eksisterer et økonomisk avhengighetsforhold som misbrukes for å oppnå seksuell omgang. Vederlaget er i disse tilfellene ikke en direkte betaling for den seksuelle omgangen. Det er misbruket av posisjonen som vederlaget gir, som er det avgjørende. I noen tilfeller kan likevel grensen mot det som reelt sett er betaling for seksuell omgang være vag.

4. RETTSTILSTANDEN I ANDRE NORDISKE LAND

Alle nordiske land straffer kjøp av sex av *mindreårige*. Sverige og Finland har i tillegg bestemmelser som rammer kjøp av sex fra voksne.

I *Sverige* trådte et generelt forbud mot kjøp av sex i kraft 1. januar 1999, jf. Lag 1998: 408 om forbud mot kjøp av seksuelle tjenester. Da kapitlet om seksuallovbrudd i den svenske brottsbalken ble revidert i 2005, ble forbudet flyttet til brottsbalken 6 kap. 11 §. Bestemmelsen lyder slik:

”11 § Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan. Lag (2005:90).”

Henvisningen til ”annet fall än som avses förut i dette kapitel,” er ment å vise til andre seksuallovbrudd, for eksempel seksuell tvang eller seksuell utnytting av person i avhengighetsforhold. Sex-kjøpsbestemmelsen er altså subsidiaer i forhold til andre seksuallovbrudd.

Med ”sexuell forbindelse” menes både samleie og andre former for seksuell omgang.

Den seksuelle forbindelsen må være "tilfällig". Dette vilkåret er ment å avgrense mot faste parforhold. Det er klargjort i forarbeidene til brottsbalken 6 kap. 11 § at vilkåret ikke er ment å avgrense mot faste kundeforhold, jf. Prop. 2004/05: 45 side 107-108 (sidehenvisningene gjelder den elektroniske utgaven). Hvert tilfelle av kjøp av sex skal oppfattes som en tilfeldig seksuell forbindelse – selv om det er etablert et fast kundeforhold.

Den tilfeldige seksuelle forbindelsen må være oppnådd gjennom "ersättning". Om hva som ligger i dette vilkåret gjengis fra den svenske proposisjonen (Prop. 2004/05:45 side 106 i den elektroniske utgaven):

"Med ersättning avses såväl ekonomisk ersättning som ersättning av annat slag, t.ex. alkohol och narkotika. Även den som erbjuder ersättning, men som sedan inte erlägger den utlovade ersättningen får anses ha skaffat sig den tillfälliga sexuella förbindelsen mot ersättning, om den utlovade ersättningen var en förutsättning för den sexuella förbindelsen."

I annet ledd er det klargjort at det er uten betydning om det er en selv eller andre som betaler for sexen.

Forsøk og medvirkning straffes. Medvirkningsansvaret omfatter ikke den prostituerte selv.

Skyldkravet er forsett. Forsettet må dekke alle omstendighetene i gjerningsbeskrivelsen.

I *Finland* er det straffbart å kjøpe sex av en person som er offer for menneskehandel eller hallikvirksomhet. Bestemmelsen i den finske straffeloven 20 kap. 8 § lyder slik:

"8 § Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel

Den som genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för ett brott som avses i 9 eller 9 a § eller i 25 kap. 3 eller 3 a § att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling skall, om gärningen inte utgör brott enligt 8 a §, för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel döms också den som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses i nämnda moment.

Försök är straffbart."

Henvisningene til 9, 9 a § og 25, kapittel 3 eller 3 a §, gjelder hallikvirksomhet (koppleri), grov hallikvirksomhet, menneskehandel og grov menneskehandel. Det er presisert i forarbeidene at det ikke er nødvendig at det foreligger rettskraftig dom for

hallikvirksomhet eller menneskehandel for at vilkåret i sex-kjøpsbestemmelsen skal anses oppfylt, jf. Lagutskottets betänkande LaUB 10/2006 rd side 6. Det kreves heller ikke at hallikens identitet eller andre detaljer rundt dette lovbruddet er utredet.

Om skyldkravet heter det i Lagutskottets betänkande LaUB 10/2006 rd side 5- 6:

”Paragrafen handler om så kalled omständighetsuppsåt.

Då är det av betydelse hur medveten förövaren måste vara om de omständigheter som den så kallade objektiva delen av rekviritet kräver för att bli uppfyllt. I samband med reformen av straffrättens allmänna läror framhöll lagutskottet att det är både svårt och omstritt att bedöma omständighetsuppsåt och att bedömningen varierar mellan olika brottstyper (se LaUB 28/2002 rd, s. 9, andra spalten). Därför föreskriver 3 kap. 6 § i den gällande strafflagen bara om så kallat följduppsåt. Enligt lagutskottets betänkande (se LaUB 28/2002 rd, s. 10, första spalten) kommer frågan om omständighetsuppsåt i sista hand att prövas i rättspraxis.”

Denne redegjørelsen for skyldkravet etterfølges av eksempler på hvordan kjøperen av sex kan vite at personen som selger sex er utsatt for hallikvirksomhet eller menneskehandel:

”Gärningar enligt det föreslagna nya rekviritet

kommer sannolikt ofta att begås under omständigheter där gärningsmannen uppfattar situationen på ett sätt som uppfyller kravet på tillräknande i rekviritet. Vanligen handlar det sannolikt om typiska situationer då vissa omständigheter i aktiviteten tyder på att den som utsätts för en gärning är offer för ett brott som särskilt nämns i rekviritet. Typiska tecken på koppleri kan till exempel vara att man får kontakt med objektet genom mellanhänder eller att ersättningen ges till någon annan än den som handlingen utförs på. Ett annat tecken som ofta tyder på koppleri är att en person har annons på nätet och där uppger sig vara beredd att ha ett sexuell förhållande mot betalning och den här typen av annonser visar sig ingå i en större organiserad och planerad aktivitet. Så kan det till exempel vara om det på en och samma webbsida finns liknande annonser från flera olika personer. Ett tecken på människohandel är till exempel att den person som handlingen gäller enligt observationer får sin rörelsefrihet begränsad eller att personen inte har full psykisk funktionsförmåga.”

Handlingen må bestå i samleie eller en derved likestilt seksuell handling. Samleie er i 20 kap. 10 § 1 mom. definert som inntrengning med kjønnsorgan i en annens kjønnsorgan. Med seksuell handling likestilt med samleie anses for eksempel intensiv berøring av en annen persons kjønnsorgan, jf. regjeringsproposisjonen RP 221/2005 rd side 54 med videre henvisninger.

Vederlaget – ”ersättningen” – som ytes for den seksuelle forbindelsen må ha en direkte økonomisk verdi. Dette tilleggsvilkåret setter noe snevrere grenser for hva som regnes som vederlag i forhold til bestemmelsen om kjøp av sex av mindreårige. I forarbeidene er nevnt som eksempel at godkjenning av en studieoppgave vil kunne anses som vederlag for mindreårige, men ikke for voksne, se regjeringsproposisjonen RP 221/2005 rd side 53. Vederlagskriteriet er likevel ikke begrenset til penger.

Vederlaget kan være ytet før den seksuelle forbindelsen skjer eller være utlovet på dette tidspunktet. Det kreves ikke at sammenhengen mellom vederlaget og den seksuelle forbindelsen er uttrykkelig uttalt. Det avgjørende er at vederlaget er en forutsetning for den seksuelle forbindelsen, jf. regjeringsproposisjonen RP 221/2005 rd side 53.

Annet ledd gjelder tilfeller der den som har den seksuelle omgangen med en person som er utsatt for menneskehandel eller hallikvirksomhet, ikke selv har betalt for den seksuelle forbindelsen, men har kunnskap om at slik betaling har skjedd av en tredje part.

Forsøk er straffbart både for handlinger som nevnt i første og annet ledd. Selgere av sex kan ikke straffes for medvirkning siden straffebudet de facto er ment å beskytte dem, jf. Lagutskottets betänkande LaUB 10/2006 rd side 5.

5. DEPARTEMENTETS GENERELLE VURDERING

Når kjøp av sex skal kriminaliseres, ønsker ikke Justisdepartementet å skille mellom ulike grupper av personer som selger sex.

Kjøp av sex er uønsket uansett årsakene til at den enkelte selger sex. Likhets hensyn taler mot å begrense straffebudet til visse grupper. Det samme gjør hensynet til straffebudets effektivitet, herunder bevismessige hensyn.

Personer som er utsatt for menneskehandel befinner seg i en særlig utsatt situasjon, men også andre som selger sex vil i mange tilfeller være i en sårbar posisjon. Skadevirkningene som følge av sex-handelen er heller ikke begrenset til bestemte grupper.

Et straffebud mot kjøp av sex bør derfor utformes generelt, uten ytterligere vilkår knyttet til utnytting av en sårbar situasjon, forbindelse til menneskehandel eller lignende. Omstendighetene rundt kjøpet av sex kan likevel ha betydning for straffutmålingen, jf. nedenfor i punkt 6.4. Det bør fortsatt være slik at kjøp av seksuelle tjenester av barn står i en særstilling, se punkt 6.1 nedenfor.

Justisdepartementet anser det videre klart at straffebestemmelsen bare skal ramme den som kjøper sex, ikke den som selger sex. Dette er i samsvar med rettstilstanden ellers i Norden. Eventuell pågående eller særlig plagsom opptreden fra prostituerte kan likevel rammes av andre bestemmelser eller reguleres i politivedtekter.

6. UTFORMINGEN AV EN NY STRAFFEBESTEMMELSE

6.1 Plassering

Straffeloven 1902 § 203 rammer den som kjøper sex av mindreårig. Når kjøp av sex generelt skal gjøres straffbart, har departementet vurdert om straffeloven § 203 bør endres til et generelt forbud mot kjøp av sex – med en forhøyet strafferamme der handlingen skjer overfor en mindreårig.

For en slik løsning kan anføres at handlingen som straffebelegges, i begge tilfeller tilsynelatende er den samme, nemlig å skaffe seg seksuell omgang eller handling gjennom vederlag.

Mot en slik løsning kan det vises til at forbudet mot kjøp av sex av barn under 18 år har en tilleggsdimensjon som muligens blir mindre synlig i en felles regulering. Barn har et særlig krav på vern mot seksuell utnyttelse. Seksuell omgang og handling med barn under 16 år er generelt straffbart – uavhengig av om det er ytet vederlag eller ikke. Også aldersgruppen mellom 16 og 18 år har behov for ekstra beskyttelse mot seksuell utnyttelse.

Departementet antar at sex-handelen med mindreårige ofte vil være initiert og organisert av andre personer enn den mindreårige selv, og at mindreårige som regelmessig selger sex, vanligvis vil befinne seg i en særlig sårbar situasjon.

Også andre mindreårige bør vernes mot tilbud om for eksempel bytting av sex mot materielle goder som kontantkort, klær eller lignende. Unge personer er i lys av sin begrensede livserfaring lettere påvirkelige og har dårligere forutsetninger for å forstå rekkevidden eller konsekvensene av å ha seksuell omgang mot vederlag. Skadevirkningene på egen seksualitet kan også være større for unge personer.

Det kan også være at grensedragningen for når noe regnes som kjøp av sex bør trekkes noe annerledes for barn enn for voksne. Selv om hva som regnes som vederlag, i alle tilfeller må forstås ut fra den konkrete situasjonen, vil nok terskelen for hva som regnes som vederlag gjennomgående settes lavere for barn enn for voksne. Også dette taler for å ha forskjellige bestemmelser for voksne og barn.

Det foreligger dessuten flere internasjonale instrumenter som forplikter statene til å treffe tiltak som kan forhindre at barn blir utnyttet i prostitusjon. Det forhandles for tiden om en europarådskonvensjon om beskyttelse av barn mot seksuelle overgrep og utnyttelse, der konvensjonspartene vil forpliktes til å kriminalisere den som kjøper sex av barn under 18 år.

I tillegg kommer at straffeloven § 203 er inntatt i oppregningen i straffeloven 1902 § 12 nr. 3 bokstav a over lovbrudd som kan strafforfølges i Norge også når de er begått i utlandet av norsk statsborger eller en i Norge hjemmehørende person. Dette er et

viktig ledd i bekjempelsen av såkalt sex-turisme. Departementet finner det ikke naturlig å foreslå samme utvidede jurisdiksjon for kjøp av sex fra voksne.

Også i Sverige er kjøp av sex generelt og kjøp av sex av mindreårige regulert i to forskjellige bestemmelser. Dette er i samsvar med den generelle systematikken i seksuallovbruddskapitlet i den svenske straffeloven, der det er separate bestemmelser for seksuelle overgrep mot barn og voksne.

Departementet mener på dette grunnlag at straffeloven 1902 § 203 bør forbeholdes kjøp av sex fra mindreårige og at det bør utformes et eget straffebud – ny § 202 a – som retter seg mot kjøp av sex generelt. Departementet ber om høringsinstansenes syn på dette spørsmålet.

6.2 Gjerningsbeskrivelsen

For at bestemmelsen skal kunne nå sitt formål om å endre holdninger og å bidra til å redusere markedet for kjøp av sex, er det viktig at den utformes slik at bestemmelsen er enkel å håndheve, og at det tydelig går frem at kjøp av sex er forbudt, uavhengig av hvordan kjøpet er organisert.

Bestemmelsen foreslås utformet slik at den dekker både seksuell omgang og handling. Det er etter departementets oppfatning ikke noen forskjell i straffverdighet mellom å betale for seksuell omgang eller handling. Også bevishensyn taler for at det ikke skilles mellom omgang og handling.

Det straffverdige i handlingen er at den seksuelle omgang eller handlingen oppnås på en bestemt måte – gjennom betaling, typisk med penger, men også andre midler kan tenkes, for eksempel narkotika, dyre klær eller lignende.

I den svenske og finske loven brukes uttrykket ”mot ersättning”. I den norske straffeloven 1902 § 203 om kjøp av sex av mindreårige, brukes uttrykket ”mot vederlag”. Samme uttrykk er brukt i definisjonen av prostitusjon i straffeloven 1902 § 202. Departementet foreslår å fastholde vederlagskriteriet også i den nye bestemmelsen, men formulert på en annen måte.

Slik straffeloven 1902 § 203 er utformet, er det en språklig tvetydighet knyttet til sammenhengen mellom vederlaget og den seksuelle omgangen. Når bestemmelsen setter straff for den som ”mot vederlag” har seksuell omgang eller handling med en person under 18 år, kan dette rent språklig også omfatte den som mottar vederlag for å ha seksuell omgang eller utføre seksuell handling med noen under 18 år. En slik lesning styrkes også av straffeloven § 202 siste ledd som definerer prostitusjon som det å ha seksuell omgang eller handling med en annen ”mot vederlag”. I denne bestemmelsen synes kriteriet ”mot vederlag” å vise til det å motta vederlaget, ikke å yte det.

Selv om hensynene bak straffeloven § 203 helt klart tilsier at den ikke er ment å ramme den som mottar betaling for å ha sex med en annen, utelukker ikke ordlyden en slik forståelse. Det nye straffebudet bør utformes slik at man unngår en slik tvetydighet.

At det er kjøperens handling som straffes, er forsøkt tydeliggjort i utkastet her ved å bruke konstruksjonen ”den som *skaffer seg* seksuell omgang eller handling ved ...”. Denne uttrykksmåten er også brukt ved andre seksuallovbrudd der det straffverdige er knyttet til måten den seksuelle omgangen eller handlingen er oppnådd på, se straffeloven 1902 § 192 første ledd bokstav a om voldtekt og § 193 om misbruk av stilling og avhengighetsforhold mv.

Departementet foreslår at det er tilstrekkelig for straffansvar at vederlag er *avtalt* og den seksuelle omgangen eller handlingen på grunnlag av dette er påbegynt. Det er altså ikke nødvendig at vederlaget er ytet før den seksuelle omgangen eller handlingen gjennomføres.

Det kreves ikke at avtalen har kommet eksplisitt til uttrykk. Det avgjørende er at forutsetningen om vederlag har vært forstått av de involverte.

Det er videre uten betydning hvem som har tatt initiativet til handlingen.

Dersom ikke den seksuelle omgangen eller handlingen er påbegynt, men vederlag er avtalt eller ytet, vil forholdet etter omstendighetene kunne anses som forsøk, jf. straffeloven § 49.

Vederlagets form er likegyldig. Departementet ser ikke grunn til å begrense vederlaget til å gjelde kun ytelser som har direkte økonomisk verdi, selv om det vil være det mest praktiske. Hva som skal regnes som vederlag, må bedømmes konkret i hvert enkelt tilfelle.

Det bør ikke ha betydning for straffbarheten om vederlaget er gitt til den som utfører den seksuelle omgangen eller handlingen selv eller til en tredjeperson.

For å hindre omgåelser bør straffebudet også ramme tilfeller der vederlaget avtales eller ytes av en annen person enn den som oppnår den seksuelle omgangen eller handlingen. Departementet mener at det i disse tilfellene bør være mulig å straffe begge to, altså både den som avtaler eller yter vederlag for at en annen skal kunne oppnå seksuell omgang eller handling og den som oppnår den seksuelle forbindelsen på dette grunnlaget. Det er ønskelig å regulere disse tilfellene uttrykkelig i straffebestemmelsen siden det kan være usikkert om de i alle tilfeller ville rammes av det generelle medvirkningsansvaret for seksualforbrytelser i straffeloven § 205.

Departementet foreslår derfor en separat regel – i bestemmelsens annet punktum – som vil sette straff for det å oppnå seksuell omgang eller handling på grunnlag av at en annen har avtalt eller ytet vederlag. Dette er også løsningen i den svenske og finske

bestemmelsen. Å avtale eller erlegge vederlag for at andre skal oppnå seksuell omgang eller handling, vil være omfattet av bestemmelsens første punktum, som setter straff for den som ved å avtale eller yte vederlag ”skaffer seg *eller andre*” seksuell omgang eller handling.

6.3 Skyldkravet

Skyldkravet foreslås til forsett, jf. straffeloven 1902 § 40. Forsettet må dekke alle omstendighetene i gjerningsbeskrivelsen, herunder årsakssammenhengen mellom vederlaget og den seksuelle omgangen eller handlingen.

6.4 Strafferammen

Departementet foreslår en strafferamme på bøter eller fengsel inntil seks måneder eller begge deler. Med en slik særlig kombinasjonsadgang mellom bøter og fengsel vil det være adgang til pågripelse, jf. straffeprosessloven § 171.

Et særskilt spørsmål er om det bør gjelde en forhøyd strafferamme dersom handlingen er begått under bestemte omstendigheter, for eksempel ved utnytting av en særlig sårbar situasjon eller lignende. Straffskjerpene omstendigheter, for eksempel utnytting av en særlig sårbar situasjon, vil uansett kunne tas i betraktning innenfor den ordinære strafferammen. Straffebestemmelsen vil også kunne brukes sammen (i konkurrans) med andre straffebestemmelser som måtte være overtrådt, for eksempel § 192 om voldtekt.

6.5 Utkast til lovttekst

Ny § 202 a i straffeloven 1902 skal lyde:

”Den som skaffer seg eller andre seksuell omgang eller handling ved å yte eller avtale vederlag, straffes for kjøp av seksuelle tjenester med bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler. På samme måte straffes den som oppnår seksuell omgang eller handling ved at slikt vederlag er avtalt eller ytet av en annen.”

Departementet ber om høringsinstansenes syn på utkastet til ny § 202 a og på om ordlyden i straffeloven 1902 § 203 om kjøp av sex av mindreårig bør justeres tilsvarende.

7. ANDRE SPØRSMÅL I TILKNYTNING TIL STRAFFEBESTEMMELSEN

7.1 Medvirkning og forsøk

Medvirkning til seksualforbrytelser er generelt straffbart jf. straffeloven 1902 § 205. En ny straffebestemmelse om kriminalisering av sex-kjøp vil dermed også ramme medvirkningshandlinger dersom det ikke gjøres eksplisitt unntak. Justisdepartementet

mener i utgangspunktet at det ikke er noen grunn til å gjøre unntak fra den generelle medvirkningsbestemmelsen, men ber om høringsinstansenes syn. Medvirkningsansvaret vil under enhver omstendighet ikke ramme den som selger sex.

Også forsøk på kjøp av sex vil være straffbart, jf. straffeloven 1902 § 49. Et praktisk eksempel vil kunne være at avtale er inngått eller vederlag ytet, men at den seksuelle handlingen eller omgangen ikke er påbegynt. Hvordan den nedre grensen for straffbart forsøk skal trekkes, vil her som ellers bero på en skjønnsmessig helhetsvurdering der den nærmere gresedragningen må overlates til domstolene.

7.2 Forholdet til andre straffebestemmelser (konkurrens)

I Sverige er sex-kjøpsbestemmelsen subsidiær i forhold til andre seksuallovbrudd. Hvis en person samtidig har overtrådt mer alvorlige straffebud om seksuelle overgrep, skal disse straffebestemmelsene anvendes i stedet for sex-kjøpsbestemmelsen. De anvendes altså ikke samtidig.

For den norske bestemmelsen mener Justisdepartementet at det ikke er noen grunn til å gjøre unntak fra den vanlige læren om konkurrens. Dersom handlingen samtidig oppfyller gjerningsinnholdet i andre bestemmelser, bør bestemmelsen om kjøp av sex etter vanlige lære kunne anvendes samtidig med disse.

7.3 Straffeprosessuelle tvangsmidler

Med en strafferamme på bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler vil politiet ha adgang til å benytte tvangsmidler som pågripelse og fengsling etter straffeprosessloven § 171 jf. § 184, ransaking etter straffeprosessloven §§ 192 og 195, skjult fjernsynsovervåking på offentlig sted etter straffeprosessloven § 202 a og avlytting av samtale etter straffeprosessloven § 216 l (samtale som politiet selv deltar i eller med samtykke fra en av samtalepartene).

For å kunne håndheve straffebestemmelsen på en mer effektiv måte overfor kjøp av sex som skjer gjennom avtaler via telefon og annen elektronisk kommunikasjon, kan det i tillegg reises spørsmål om politiet i saker om kjøp av seksuelle tjenester burde gis adgang til kontroll av kommunikasjonsanlegg etter straffeprosessloven § 216 b.

Etter straffeprosessloven § 216 b første ledd bokstav a kan politiet gis tillatelse til å foreta slik kontroll av kommunikasjonsanlegg når noen med skjellig grunn mistenktes for en handling eller forsøk på en handling som etter loven kan medføre straff av fengsel i 5 år eller mer. Etter første ledd bokstav b kan slik tillatelse også gis ved skjellig grunn til mistanke for handlinger eller forsøk på handlinger som rammes av bestemt oppregnede paragrafer. Hvis politiet skulle gis adgang til kontroll av kommunikasjonsanlegg i saker om kjøp av seksuelle tjenester, ville dette kunne gjøres ved å føye til straffeloven §§ 202 a og 203 i oppregningen av bestemmelser i første ledd bokstav b.

Selv om bestemmelsen i hovedsak er rettet mot mer alvorlige former for kriminalitet, er straffeloven § 390 a om fredsforstyrrelser tidligere inkludert i oppregningen ut fra begrunnelsen om at kontroll av kommunikasjonsanlegg ble antatt særlig effektivt ved denne typen lovbrudd, se Ot.prp. nr. 64 (1998-99) side 56. De samme synspunkter kan gjøres gjeldende for bestemmelsene om kjøp av seksuelle tjenester. Departementet fremmer imidlertid ikke forslag om adgang til slik kontroll nå.

8. KARTLEGGING OG EVALUERING

I tilknytning til et forbud mot kjøp av seksuelle tjenester vil det være ønskelig å framskaffe oppdatert kunnskap om prostitusjonsmarkedet, som i neste omgang kan danne grunnlag for å måle effekter av loven. Justisdepartementet vil derfor gjennomføre en kartlegging av prostitusjonsmarkedet, som skal utføres slik at den kan gjentas på samme måte etter at loven har virket i en periode.

Det vil særlig være ønskelig å innhente kunnskap på følgende områder:

- etterspørsel etter seksuelle tjenester, dvs. antall personer som etterspør og kjøper slike tjenester i Norge.
- omfanget av prostitusjon, det vil si antall personer som tilbyr seksuelle tjenester både i det såkalte utendørsmarkedet og innendørsmarkedet.
- organiseringen av prostitusjonsmarkedet, herunder de prostituertes avhengighet av en tredjepart (hallikvirksomhet, menneskehandel).
- de prostituertes oppfatning av sin egen situasjon og utsatthet for vold.

9. ANDRE TILTAK FOR Å BEKJEMPE PROSTITUSJON OG MENNESKEHANDEL

Det er regjeringens målsetting med det nye straffebudet å bekjempe prostitusjon og sex-handel. Regjeringen ønsker at kriminalisering av kjøp av seksuelle tjenester skal bidra til at markedet for sex-handel blir mindre og at færre kvinner og menn drives til prostitusjon.

For dem som allerede er i prostitusjon og lever av inntekter fra prostitusjon, vil kriminalisering kunne forverre situasjonen dersom ikke andre hjelpetiltak settes i verk. Særlige virkemidler og ressurser trengs for å bekjempe menneskehandel og å bistå dem som er rammet av dette. Kriminalisering av kjøp av sex må derfor ses i sammenheng med andre tiltak.

Regjeringen har i sin handlingsplan mot menneskehandel (2006-2009) lansert en rekke tiltak for å bekjempe alle former for menneskehandel nasjonalt og internasjonalt. Dette gjelder tiltak som:

- begrenser rekruttering og etterspørsel
- sikrer ofrene et tilpasset tilbud om bistand og beskyttelse

- sikrer at barn som er ofre for menneskehandel får tilrettelagt oppfølging
- gir økt avdekking og straffeforfølgelse av menneskehandlere
- gir økt kunnskap og styrket tverrfaglig samarbeid
- styrker internasjonalt rammeverk og samarbeid

Tiltakene i handlingsplanen mot menneskehandel og hjelpetiltak rettet mot dem som allerede er i prostitusjon, vil bli fulgt opp særskilt. Flere av tiltakene hører også under andre departementers ansvarsområder. Justisdepartementet ber derfor ikke nå om høringsinstansenes syn på de nevnte tiltakene.

10. UTVIDELSE AV STRAFFEPROSESSLOVEN § 216 B TIL SAKER OM STRAFFELOVEN § 201 A

I Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) side 23 reiste departementet spørsmålet om politiet bør ha mulighet til kontroll av kommunikasjonsanlegg etter straffeprosessloven § 216 b for å håndheve straffeloven 1902 § 201 a. Bestemmelsen setter straff for den som har avtalt et møte med et barn under 16 år og som med forsett om å begå en handling som nevnt i §§ 195, 196 eller § 200 annet ledd, har kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas. Siden en utvidelse av straffeprosessloven § 216 b ikke hadde vært på høring, foreslo ikke departementet endringer på dette tidspunktet.

Departementet antar at slik kontroll av kommunikasjonsanlegg vil kunne være nyttig i etterforskningen av saker etter straffeloven 1902 § 201 a og ber nå om høringsinstansenes syn på om straffeloven 1902 § 201 a bør inkluderes i oppregningen i straffeprosessloven § 216 b første ledd bokstav b.

11. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

For at den foreslåtte straffebestemmelsen om kjøp av seksuelle tjenester skal nå sitt formål om å bidra til å endre holdninger og redusere etterspørselen og markedet for prostitusjon, kreves det ressurser som sikrer en effektiv håndheving av bestemmelsen. En særlig innsats når bestemmelsen trer i kraft, vil tydeliggjøre at det har skjedd en endring av rettstilstanden på området. Straffebestemmelsen må dessuten ses i sammenheng med andre tiltak for å bekjempe prostitusjon og menneskehandel, som også vil kreve ressurser på andre departementers områder.

En utvidelse av straffeprosessloven § 216 b første ledd bokstav b til saker etter straffeloven 1902 § 201 a ("grooming") vil på den ene siden kunne kreve noe økte ressurser. På den annen side vil adgangen kunne effektivisere etterforskningen og dermed håndhevingen av bestemmelsen.